

Σκέψεις για ένα ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Πολύχρωμα συναισθήματα: ΣΥΝΝΕΤΕΥΞΗ ΣΤΗ ΓΙΩΤΑ ΦΛΩΡΟΥ –Δημοτικό Ραδιόφωνο Ιωαννίνων

Τετάρτη 17/6/2015 20.00-20.30

Φώτης Μωρόγιαννης

ΓΦ-Τι δεν κάνουμε σωστά και ενώ περιμένουμε το καλοκαίρι δεν το περνάμε όπως θέλουμε;

ΦΜ-Πραγματικά είναι ένα πολύ ωραίο ερώτημα μιας και το καλοκαίρι πλησιάζει. Στις 21 Ιουνίου μπαίνουμε και επισήμως. Μετά το θερινό ηλιοστάσιο, αρχίζει το καλοκαίρι και κρατά μέχρι τις 21 Σεπτεμβρίου. Να κρατήσουμε το αστρονομικό καλοκαίρι και όχι το σχολικό που ξεκινά από την πρώτη Ιουνίου. Εν πάσει περιπτώσει, το ερώτημα παραπέμπει σε δυο διαστάσεις, την μετεωρολογική διάσταση και την διάσταση της κοινωνικής αλλά και της ψυχικής ζωής. Το καλοκαίρι λοιπόν θα φέρει απαντήσεις και στα δυο επίπεδα, πρώτον με την αλλαγή του καιρού και την αλλαγή της διαθεσιμότητας σε σχέση με τις σχέσεις μας, σε σχέση με την διαχείριση του εαυτού μας, σε σχέση με την διαχείριση του χρόνου. Σχετικά με την άλλη διάσταση, για το κοινωνικό πλαίσιο που ζούμε και που πρωτίστως το χαρακτηρίζει αυτή η διάχυτη αγωνία για το μέλλον της χώρας μας, για το μέλλον μας, που πιθανόν προσομοιάζει με χειμώνα, ίσως το καλοκαίρι και το φως, να δώσει «μια κάποια λύση».

ΓΦ-Είναι μια ελπίδα ότι το καλοκαίρι, το φως θα μας ανακουφίσει λίγο από τα προβλήματα;

ΦΜ-Δεν είναι μόνο δικιά μου τοποθέτηση αυτή, αλλά είναι τοποθέτηση και των ευρωπαίων στοχαστών. Ο Σαίξπηρ μιλούσε για το καλοκαίρι του φωτός στον Ευρωπαϊκό Νότο. Ένας άλλος σπουδαίος Γερμανός συγγραφέας ο Τόμας Μαν στο βιβλίο του «Θάνατος στην Βενετία», περιγράφει το ταξίδι ενός Γερμανού στην Βενετία για να ζήσει το καλοκαίρι και εκεί βέβαια πεθαίνει, αλλά ζει πολύ σπουδαίες στιγμές, με φόντο το εκτυφλωτικό φως, το έχουμε δει και στον κινηματογράφο, σε σκηνοθεσία του Λουκίνο Βισκόντι. Ένας άλλος πολύ σπουδαίος στοχαστής, ο οποίος ήρθε στην Ελλάδα και τη αγαπούσε πολύ, είναι ο Αλμπέρ Καμύ, ο οποίος έχει γράψει για την «φιλοσοφία του φωτός» σε πολλά δοκίμιά του για το καλοκαίρι στον Νότο. Πολλά από αυτά τα κείμενά του βρίσκονται στο βιβλίο «Έπαναστατημένος άνθρωπος» που κυκλοφορεί και στα Ελληνικά σε πρόσφατη μάλιστα επανέκδοση. Κάνει μια κριτική του ευρωπαϊκού πολιτισμού και της άτεγκτης λογικής αλλά και του λογικοκρατούμενου προτεστάντη Ευρωπαίου. Περιγράφει μια άλλη διάσταση στα πράγματα που περιέχει πολύ φως, απλές αναγνώσεις της πραγματικότητας και των πραγμάτων και ίσως εγκαλεί τους ανθρώπους σε διαφορετικές συμπεριφορές, περισσότερη γειννίαση, περισσότερη συναισθηματική σχέση και περισσότερη προσέγγιση του τύπου και των ανθρώπων, με μια διαφορετική διαθεσιμότητα. Ο Ζακ Λακαριέρ επίσης, ένας Γάλλος συγγραφέας που έχει επισκεφθεί την Ελλάδα και ήταν

λάτρης του ελληνισμού, έχει γράψει το βιβλίο του το ‘‘Ελληνικό καλοκαίρι’’ όπου περιγράφει τις εντυπώσεις του από την επίσκεψή του στην Ελλάδα και δίνει έναν τόνο διαφορετικό για το τι είναι Θεός, τι είναι φως, τι είναι καλοκαίρι, βάζοντας περισσότερο το στοιχείο της ιστορίας να του δείχνει έναν παλιό πολιτισμό, τον οποίο εισέπραξε αμέσως μετά ο Σεφέρης και τον έκανε στοχαστικό γράψιμο με το πώς να πενθούμε σε συνθήκες άπλετου φωτός.

Ο Σεφέρης έχει γράψει ένα υπέροχο ποίημα που το ονομάζει «Αγγελικό και μαύρο Φώς», ίσως για να ξεχωρίσει τον ελληνικό από τον ευρωπαϊκό κλασικισμό, την χρήση του σκοταδιού μέσα στο φώς, την αίσθηση πώς πίσω από το γκρίζο και το χρυσό υφάδι του Ελληνικού Καλοκαιριού υπάρχει ένα τρομακτικό μαύρο και πως όλοι είμαστε παιχνίδια αυτού του μαύρου. Αλλού περιγράφει συνθήκες αυτογνωσίας μέσα σε συνθήκες απόλυτου φωτός, ζέστης και υγρασίας, σε ένα υπέροχο ποίημα «Εγκωμη» που διαδραματίζεται στην Κύπρο μια «ανασκαφή» του αρχαίου κόσμου και το πένθος για την απώλειά του, την τραγική μοίρα του ανθρώπου μέσα σε συνθήκες απόλυτου φωτός. Είναι μια άλλη διάσταση που δίνουμε στο καλοκαίρι. Είναι άλλη μια διάσταση που δίνουμε πέρα από την τηλεοπτική διάσταση και την καταναλωτική. Η τηλεόραση μας μιλάει μόνο για αυτό και μας δείχνει λικνιζόμενα σώματα, ένα σεξιστικό βλέμμα για το καλοκαίρι. Για αυτό κάνω έκκληση στις γυναίκες να προσεγγίζουμε το καλοκαίρι με τα συναισθήματα μας και όχι με το κορμί μας. Καλό είναι οι γυναίκες να «σκεφτούν» τα συναισθήματα τους, να τα αφήσουν να περάσουν στον πολιτισμό τους και μέσα από την σκέψη και να ζωγραφίσουν το σώμα τους.

ΓΦ- Είναι αυτό που λέμε ότι ψάχνουμε την καλοκαιρινή αγάπη γιατί από το φθινόπωρο και μετά δεν θα ισχύει;

ΦΜ-Η αγάπη και τα ανθρώπινα συναισθήματα είναι παντός καιρού. Το καλοκαίρι, στην Ελληνική κουλτούρα και παράδοση, όμως συμβαίνει κάτι άλλο σε συνθήκες φωτός. Είναι αυτό που απλώνει τον άνθρωπο στο τοπίο, απλώνει τον άνθρωπο στην ιστορία, απλώνει τον άνθρωπο στην εμπειρία, τον απελευθερώνει, τον κάνει να είναι περισσότερο στοχαστικός και ας φαίνεται ότι η σκέψη χαλαρώνει και ας φαίνεται ότι χαλαρώνουμε το καλοκαίρι. Στοχαστικός γίνεται ο άνθρωπος γιατί γίνεται και είναι ενιαίος, ακουμπάει το σώμα του, τα συναισθήματά του, υπολογίζει καλύτερα το χρόνο γιατί όλα αυτά γίνονται σε συνθήκες άπλετου φωτός, γιατί το φως στα δείχνει όλα, δεν κρύβει τίποτε, ακόμη και το μαύρο.

ΓΦ-Οι περισσότεροι θεωρούν το καλοκαίρι «εντός εισαγωγικών», ότι είναι μόνο οι ημέρες της άδειας.

ΦΜ-Βεβαίως το καλοκαίρι συνδυάζεται και με τις διακοπές, είναι αλήθεια αυτό, υπάρχει και η έξοδος από το καθημερινό πρόγραμμα για τον κόσμο που έχει συρρεύσει στις πόλεις.

ΓΦ-Αυτό το φως και αυτή την όλη «διαδικασία» του καλοκαιριού, πρέπει να την ζούμε, άσχετα αν δουλεύουμε ή όχι;

ΦΜ-Οι περισσότερες πόλεις στην Ελλάδα είναι κοντά στην θάλασσα, «η απόσταση από την θάλασσα, είναι όσο ένα χάδι» όπως λέει ο Καμύ στο βιβλίο του, τόσο κοντά ώστε τόσο εύκολα να την αγγίζουμε. Επομένως οι περισσότερες συνθήκες ζωής είναι κοντά στην θάλασσα, στο φως, στο γαλάζιο και στο λευκό και σε όλα τα ενδιάμεσα χρώματα που κρύβει το φως, όταν βλέπουμε να αναδύεται το ιριδίζον και το κυανούν του πρωινού, αυτό το βαθύ και κοκκινωπό του σούρουπου. Οι εναλλαγές των χρωμάτων που είναι οι διαστάσεις του λευκού. Αυτό το έχει αναλύσει καλά ο Οδυσσέας Ελύτης στο έργο του που περιγράφει αυτή την προσέγγιση του καλοκαιριού που βάζει τα πρόσωπα αλλά και τα υλικά του φυσικού κόσμου, να δρουν πολύ το καλοκαίρι. Αυτό το ονομάζει ηλιακή μεταφυσική. Αυτό διαδραματίζεται στην Ελλάδα, αυτή είναι η αντίληψη των ανθρώπων της ελληνικής παράδοσης, που μέσα από την έκθεση στο φως και σε αυτήν την εμπειρία, αγγίζουν τα όρια της αθανασίας. Ο Ελύτης για αυτό το λόγο, πήρε το Νόμπελ, γιατί μέσα σε αυτές τις συνθήκες άπλετου φωτός, με ένα άνθρωπο ολιστικό, με έναν άνθρωπο συνεκτικό με το σώμα του και τα συναισθήματα του, με το σώμα του την περπατησιά του δίπλα στην θάλασσα ολάκερο, έχοντας την ίδια τύχη με το φυσικό περιβάλλον, τον κάνει να αγγίζει την αθανασία, διαμεσολαβώντας του έρωτος -που είναι μια διάσταση πολύ σπουδαία.

ΓΦ-Άρα το καλοκαίρι μπορούμε να διαχειριστούμε και τον χρόνο μας και τον τόπο που βρισκόμαστε, οι θάλασσες είναι πολύ κοντά. Να μιλήσουμε για την διαχείριση του χρόνου;

ΦΜ-Το καλοκαίρι ξυπνάει τον χρόνο και τον τοποθετεί σε όλες του τις διαστάσεις και τον κάνει να διαστέλλεται, όπως διαστέλλονται όλα το καλοκαίρι, έτσι διαστέλλεται και ο χρόνος. Ο χρόνος όταν διαστέλλεται πολεμάει κάτι πολύ επικίνδυνο, πολεμάει το σκότος, το μαύρο, πολεμάει την λήθη. Το φως ξυπνάει την μνήμη και ο άνθρωπος θυμάται τι ήταν, τι έγινε, τι θα γίνει. Ζει την ύπαρξη του σε συνθήκες πραγματικά εγρήγορσης, για αυτό και όλοι ζωντανεύουν περισσότερο το καλοκαίρι και δεν αποχαυνώνονται από την ζέστη όπως λέει η τηλεόραση και να μοιράζουν μπουκαλάκια στους δρόμους. Το ελληνικό καλοκαίρι αυτό είναι. Το ελληνικό και το μεσογειακό, γιατί κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και στις γειτονικές χώρες, στον Νότο, στην Μεσόγειο. Αλλά η Ελλάδα είναι το λίκνο, αυτής της έντασης, αυτής της άλλης ζωής, αυτής της άλλης διάστασης των πραγμάτων και της ζωής, που πιθανώς όλοι έχουμε αποθέσει μέσα μας ίχνη από αυτήν την εμπειρία που περιγράφω αδρομερώς. Το ελληνικό καλοκαίρι είναι μια εμπειρία ζωής, μια άλλη προσέγγιση της ζωής και των σχέσεών μας.

ΓΦ-Πώς μπορούμε να ευχαριστηθούμε το καλοκαίρι, τις διακοπές μας τις σχέσεις μας, το σώμα μας, τον ερωτισμό μας; Περιμένουμε το καλοκαίρι να πάμε με τον σύντροφο, την σύντροφο, κάτι τυχαίνει, δεν περνάμε καλά, δεν είναι αυτό που περιμέναμε δεν διαλέγουμε το σωστό μέρος, το σωστό τρόπο, πώς μπορούμε όλα αυτά να τα διαχειριστούμε;

ΦΜ-Νομίζω ότι όλα αυτά που προαναφέρθηκαν τα συγχωρεί και τα καθαγιάζει το φως. Αυτό είναι ασαφές, αλλά ας το αφήσω έτσι και ας μιλήσω συμβατικά: Να πάμε σε αρχαιολογικούς χώρους, να επισκεφθούμε το θέατρο της Νικόπολης, να επισκεφθούμε το θέατρο της Δωδώνης, να επισκεφθούμε μικρά εκκλησάκια σε μακρινές βουνοκορφές. Έχουν άλλη μαγεία με το φως του καλοκαιριού ή της νύχτας του καλοκαιριού. Να δούμε σινεμά στην εξοχή, πχ στα Άνω Πεδινά γίνεται ένα φεστιβάλ κινηματογράφου σε λίγες μέρες και θα είναι πολύ εντυπωσιακό. Είναι δεκαπενθήμερο, γίνεται έξω στην αυλή, στην πλατεία του χωριού. Να πάμε σε μικρά χωριά, να πάμε σε ευπρεπή πανηγύρια, να διώξουμε την πλαστική καρέκλα και να απολαύσουμε καλή μουσική, είτε ελληνική, είτε ξένη, είτε έντεχνη είτε ό,τι άλλο μας αρέσει και να χορέψουμε. Υπάρχουν πολλές εκδηλώσεις, αλλά έχουν εκτραπεί σε έναν αφόρητο λαϊκισμό και καταναλωτισμό. Πρέπει να δώσουμε νόημα στις εκδηλώσεις του ελληνικού καλοκαιριού.

ΓΦ-Το έχει ανάγκη ο κόσμος να ξεφεύγει με αυτές τις εκδηλώσεις, έστω και με αυτά τα πανηγύρια ακόμη και με την πλαστική καρέκλα....

Επίσης, να δούμε ταινίες σοβαρές, ταινίες ελαφρές, χαλαρές, να δούμε το "Mama Mia", που παίζει η Meril Streep και διαδραματίζεται στην Σκιάθο, να δούμε το "Απέραντο Γαλάζιο" που διαδραματίζεται στην Ιο και στην Αμοργό. Υπάρχουν πολλά ξένα φιλμ τα οποία παίζονται και μπορούμε να τα δούμε το καλοκαίρι και να τα απολαύσουμε και να δούμε τον εαυτό μας στον χώρο, στον χρόνο και να ταυτιστούμε με αυτούς τους ανθρώπους που ζουν εμπειρίες αυτογνωσίας και αναδιπλώνουν τον εαυτό τους στα ελληνικά νησιά σε μια προσπάθεια να δουν αυτό το πράγμα που είπα, πώς ο άνθρωπος μπορεί να πολεμήσει τη λήθη, πώς η μνήμη θα τον κάνει να είναι ενεργής και πλήρης, ενωμένος με το σώμα του, τα συναισθήματα του, με την χρονικότητά του, πατώντας με γυμνά πόδια, δίπλα στο κύμα. Το ελληνικό καλοκαίρι, ως ανθρώπινη εμπειρία, είναι και μια απάντηση στην «ανθρωπιστική» κρίση που περνάμε δηλαδή ως παγιδευμένοι και μοναχικοί άνθρωποι με περιορισμένο χώρο, χρόνο και αναφορικότητα. Το καλοκαίρι είναι δημοκρατικό, περιέχει όλους τους ανθρώπους, αν και υπάρχουν και μερικοί που αποκλείονται και αυτό είναι ένα μεγάλο θέμα. Αποκλείονται οι μετανάστες που ζουν μια τραγωδία στο Αιγαίο, αποκλείονται οι άνθρωποι που είναι στους δρόμους και είναι άστεγοι, όλοι αυτοί ζουν έναν ατελείωτο χειμώνα. Αποκλείονται οι ηλικιωμένοι των αστικών, όπου για αυτούς το καλοκαίρι είναι ένα μαρτύριο μοναξιάς. Αποκλείονται οι άρρωστοι που νοσηλεύονται στα νοσοκομεία, αποκλείονται οι άνθρωποι που έχουν κινητικές αναπηρίες. Τους ξεχνάμε πολλές φορές, γιατί ο καταναλωτισμός μας, διώχνει την σκέψη. Αποκλείονται οι άνθρωποι οι έχοντες ελλειμματικότητες, ακόμη και οι παχύσαρκοι άνθρωποι το καλοκαίρι αποκλείονται, γιατί η έκθεση του σώματος τους αποκλείει εξαιτίας μιας δυσκολίας να αποδεχθούν ακραίες μορφές σωματικού τύπου-μια απαγορευτική κανονιστικότητα για το σώμα. Το ελληνικό καλοκαίρι όμως δεν έχει περιοριστικότητες, ο ήλιος και το φυσικό τοπίο δεν αποκλείει κανέναν, τους θέλει όλους. Αλλά το κοινωνικό βλέμμα της μετανεωτερικότητας, που έχει

απαγορεύσεις και περιορισμούς, αποκλείει αυτούς τους ανθρώπους και εδώ πρέπει να γίνει μια μάχη μέσα μας.

ΓΦ-Μέσα από την δουλειά σας έχετε παρατηρήσει αυτά τα άτομα που αποκλείονται το καλοκαίρι, να αντιμετωπίζουν πιο έντονα τα φαινόμενα;

ΦΜ-Σίγουρα είναι έτσι, γιατί τα άτομα αυτά βιώνουν τις πραγματικές τους αδυναμίες, εξαιτίας της περιοριστικότητας και του κοινωνικού αποκλεισμού που περιέγραφα. Βιώνουν πολύ περισσότερο την αλλοτρίωση, την μοναξιά και την αποστέρηση αποκομμένοι από κάθε σχέση με τόπο, περιβάλλον, κοινότητα, ανθρώπους. Για αυτό πολλές φορές βλέπουμε τα ψυχικά προβλήματα, παρόλο το τοπίο που περιέγραφα, να είναι πιο έντονα το καλοκαίρι, έχουμε μια επίταση των ψυχικών συμπτωμάτων, μια έξαρση της ψυχοπαθολογίας του άγχους, της κατάθλιψης, ακόμη και των αυτοκτονιών, το καλοκαίρι. Η συνάντηση με το «αγγελικό και μαύρο φώς» της «Κίχλης» του Σεφέρη. Αυτό πρέπει να το έχουμε κατά νου και εμείς που μιλάμε εκ μέρους των λειτουργών της ψυχικής υγείας και οι δημόσιοι φορείς που σχετίζονται με τους ανθρώπους και οι δημοσιογράφοι που απευθύνονται σε ανθρώπους.

ΓΦ-Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε αυτούς τους ανθρώπους, με αυτές τις δυσκολίες; Πώς μπορούν να διαχειριστούν το καλοκαίρι;

ΦΜ-Θα διαβάσω ένα απόσπασμα: «Τότε μέσα στην κοινή δυστυχία, αναγεννάται πάλι η παλιά επιθυμία, η φύση ξεσηκώνεται πάλι ενάντια στην ιστορία, δεν πρόκειται βέβαια να περιφρονήσει τίποτε ή να υμνήσει έναν πολιτισμό ενάντια σε κάποιον άλλο, θέλει όμως μονάχα να πει πως υπάρχει μια σκέψη που ο σημερινός κόσμος δεν θα μπορέσει να στερηθεί για πολύ ακόμη. Υπάρχει οπωσδήποτε αρκετή δύναμη αναδημιουργίας στην λογική, αλλά τα νιάτα του κόσμου, βρίσκονται και θα βρίσκονται πάντα γύρω από τις ίδιες ακρογιαλιές. Μέσα στην φιλοσοφία της άτεγκτης λογικής όπου χωρίς ομορφιά και φιλία, πεθαίνει η πιο περήφανη εκδοχή του ανθρώπου, εμείς οι μεσογειακοί, εμείς οι Έλληνες, ζούμε πάντα κάτω από το ίδιο φως. Στην καρδιά της νύχτας, η ηλιακή σκέψη, ο πολιτισμός με το διπλό πρόσωπο, περιμένει την αυγή του. Φωτίζει κιάλας τους δρόμους της αληθινής κυριαρχίας». Είναι ένα απόσπασμα από τον ‘‘ Επαναστατημένο Άνθρωπο’’ του Αλμπέρ Καμύ.

ΓΦ-Τι απολαμβάνουμε στο καλοκαίρι;

ΦΜ-Ο ήλιος είναι το φως, είναι η αλήθεια, το φως είναι η διαθεσιμότητα, το φως είναι η ολιστική προσέγγιση του ανθρώπου, η ενιαία προσέγγιση του ανθρώπου εντός της ιστορίας και της εμπειρία του στο φυσικό περιβάλλον μιας παλιάς κοινοτικής ζωής, μια νεα εκδοχή μιας άλλης μορφής ζωής, αυτή που πολεμάει τη λήθη αυτή που δίνει μια άλλη μορφή αθανασίας μεσολαβούντος του έρωτος ή του βιώματος της κοινοτικής ζωής.

ΓΦ-Τι μπορούμε να κάνουμε μέσα σε αυτό τον έντονο εκνευρισμό, την υπερένταση και το άγχος που διακατέχει τους συνανθρώπους μας;

ΦΜ-Να ξαναβρεθούμε, να βρούμε τους φίλους μας, να τους καλέσουμε, «τους παλιούς μου φίλους καλώ» λέει ο ποιητής Ο.Ελύτης, στο σπίτι μου, ακόμη και «με φοβέρες και με αίματα» δηλαδή αυθεντικός, αφτιασίδωτος και εκτεθιμένος, στην βεράντα μου. Να ξαναβρεθούμε με τα μέλη της οικογένειας, της ευρύτερης, της διευρυμένης και να ξανασυναντηθούμε για να τα πούμε. Να συναντήσουμε τους συγχωριανούς μας, να συζητήσουμε με τους ανθρώπους της καταγωγής μας, να γλεντήσουμε, να χορέψουμε, να κάνουμε έρωτα με αυτούς που αγαπήσαμε και με αυτούς που επιθυμούμε, όχι σεξιστικά, αλλά συναισθηματικά. Να συζητήσουμε για το νέο κοινωνικό συμβόλαιο, για την νέα ζωή μας στην πόλη σε συνθήκες φωτός, σε συνθήκες διαφάνειας και τήξης αυτής της ψυχικής- συναισθηματικής έντασης που πολλές φορές μας δυσκολεύει να συνεννοηθούμε. Το φως τήκει και τα συναισθήματα, όχι μόνο τα μέταλλα. Ας ελπίσουμε ότι κάτω από την πίεση του φωτός να καμφθεί και αυτή η επιθετικότητα που μας δυσκολεύει να συνυπάρξουμε, μας δυσκολεύει να έρθει κοντά ο ένας στον άλλο, μας δυσκολεύει να κάνουμε έρωτα, μας δυσκολεύει να χαρούμε ο ένας τον άλλο.

ΓΦ-Απελευθέρωση κάτω από το φως, στο φώς;

ΦΜ-Όχι απελευθέρωση με την έννοια της ανομίας, απελευθέρωση από τα εσωτερικά δεσμά μας. Απελευθέρωση από την επιθετικότητα που μας κρατά μακριά τον έναν από τον άλλο, από το μαύρο της σεφερικής σύλληψης. Αυτή είναι η ουσία του καλοκαιριού, η τήξη των επώδυνων συναισθημάτων. Η τήξη των αρνητικών συναισθημάτων που μας κάνει να είμαστε μακριά ο ένας από τον άλλον. Το φως αυτό κηρύττει, εκεί μας πάει. Στο ελληνικό καλοκαίρι πρέπει να ακούμε μουσική. Ο Χατζηδάκης που λάτρευε το καλοκαίρι και ήταν αντισυμβατικός, πίστευε ότι «το φεγγαράκι είναι χάρτινο, η ακρογιαλιά ψεύτικη», αλλά «αν με πίστευες λιγάκι θα ήταν όλα αληθινά». Ο Διονύσης Σαββόπουλος επίσης γράφει πολύ συχνά για το καλοκαίρι, είναι ένας τραγουδοποιός που υμνεί πολύ το καλοκαίρι. Τα νεώτερα έντεχνα που γράφουν για το καλοκαίρι δε έχουν πιάσει πολύ την βαθύτητα αυτού που λέω. Από τους Έλληνες συνθέτες, ο Σαββόπουλος και ο Χατζηδάκης έχουν καταλάβει πολύ καλά την ποιητική του ελληνικού καλοκαιριού που περιγράφω. Το καλοκαίρι δεν είναι μόνο οι ξαπλώστρες, τα μαγιό και οι κρέμες.

Θέλω να κλείσω με ένα σχόλιο που έγραψε παλιότερα(2010) σε ένα άρθρο του στο Βήμα της Κυριακής, ο λογοτέχνης Αναστάσιος Βιστωνίτης: «Ο ήλιος, το φως, το καλοκαίρι στη λογοτεχνία εκφράζουν μια μορφή της συνείδησης. Στη Μεσόγειο και στην Ελλάδα η συνείδηση αυτή είναι μυθολογικής τάξεως, συνείδηση τόπου, συνείδηση που περιγράφει, προσδιορίζει και υμνεί συνεχώς αυτό που έχει και κρατά. Ο νόστος, η αναμονή, η επιθυμία να επιστρέψουμε εκεί από όπου ξεκινήσαμε. Η απόφασή μας να κρατήσουμε αυτό τον τόπο, όπου, καθώς λέει πάλι ο Καμύ, «η θάλασσα βρίσκεται σε απόσταση χαδιού», όπου τα άστρα λάμπουν στο δυτικό

ημισφαίριο, που οι ποιητές το αποκαλούσαν, παλαιότερα, «χώρα των Χερουβείμ» κι όπου οι πυγολαμπίδες χαμηλά στους θάμνους είναι το φως των αναμνήσεων πάνω από τη γή των παιδικών μας χρόνων».

Αξίζει, άραγε να φανταστεί κανείς, κάπως έτσι το ελληνικό καλοκαίρι, μέσα στην ήμερη και ιλαρή μεσογειακή φύση;